

BOSNA'DA KÂDİRİLİK KÜLTÜRÜ

Samir Vildiç

1. BOSNA'DA KÂDİRİLİK ve KÂDİRÎ TEKKELERİ

Kâdirilik, Osmanlılar'ın Bosna'yı fethetmesiyle eş zamanlı olarak bu coğrafyaya yerleşen ve yaygınlık kazanan tarikatlardandır. Kâdirîler'in Bosna'daki ilk tekkesi günümüzde olduğu gibi, o dönemde de özelde Bosna'nın, genelde ise Balkanlar'ın merkezlerinden biri olan Sarayevo'da kurulmuştur. Bu tekke aynı zamanda Bosna'da ilk kurulan tekkelerden biridir ve bunlar arasında günümüze kadar ulaşabilen nadir yapılarıdır. Hacı Sinan Tekkesi adıyla meşhur olan bu dergâh aynı zamanda Kâdirîler'in Bosna ve Balkanlar'daki merkezi durumundaydı. Sarayevo dışında Travnik, Jajce¹ ve Zvornik gibi yerlerde de Kâdirî tekkeleri bulunmakla beraber Bosna'daki Hacı Sinan Tekkesi dışında kalanlar genelde buraya bağlı olarak hareket etmişler ve muhtemelen bu sebeple çok fazla canlılık gösterememişlerdir. Kâdirîliğin Sarayevo haricinde yaygınlaşmaması, bu şehir dışındaki tekkelerde faaliyet gösteren şeyhlerin fazla tanınmış kimseler olmamasıyla da ilişkilendirilebilir. Kâdirî kimlikleriyle meşhur olan şeyhler, şâirler ve diğer mühim zevât genellikle Sarayevo'da yetişen ve faaliyet gösteren kimselerdir.

1.1. Sarayevo Hadım Ali Paşa Kâdirî Tekkesi

Sarayevo'da Hacı Sinan Tekkesi'nden başka bir de Hadım Ali Paşa Kâdirî Tekkesi bulunmaktaydı. Milyacka nehrinin sağ kıyısında bulunan bu tekke Avusturya işgali sırasında yıkılmış olması sebebiyle günümüze kadar ulaşamamıştır. Hadım Ali Paşa Tekkesi'nden Mula Mustafa Başeskiya (ö. 1809)² bahsetmediğine göre tekke büyük ihtimalle XIX. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Tekke yapısı ve burada vazife gören postnişinler hakkında maalesef herhangi bir bilgiye ulaşamamıştır.³

1.2. Zvornik Kâdirî Tekkesi

Hacı Sinan Tekkesi'nin şeyhi Hasan Kâimî (ö. 1691) 1682 yılında Sarayevo'da vuku bulan bir isyanda isyancıların yanında yer almış, bundan dolayı Bosna'nın

¹ Okunuşu Yayıtse

² Mula Mustafa Başeskiya hakkında ileriki sayfalarda detaylı bilgi verilecektir. (s. 24)

³ İzeti, a.g.e., s. 198.

Zvornik şehrine sürgün edilmiş ve ölümüne kadar orada kalmıştır. Bosna'da dönemin en önemli âlimlerinden biri olan Hasan Kâimî'nin Zvornik'e gitmesiyle beraber mensup olduğu Kâdirîliği buraya taşımıştır. Zvornik'in yakınlarında Hasan Kâimî'nin vefatından sonra onun adına bir türbe yaptırılmıştır. Daha sonra XVII. yüzyılda türbenin yanında bir tekke de inşa edilmiştir. Tekkede görev yapan şahıslar hakkında fazla bilgi bulunmamasıyla birlikte burada postnişinlik yaptığı tespit edilen isimlerden bazıları şunlardır: Edirneli Şeyh Ömer, Şeyh Mehmet, Şeyh İbrahim, Derviş Ali ve Derviş Mehmet.⁴

1.3. Jajce Kâdirî Tekkesi

Evlia Çelebi *Seyahatnamesi*'nde Bosna'nın Jajce şehrinden ve içinde bulunan Kanuni Sultan Süleyman Camii ile Melek Ahmed Paşa Camii, medresesi ve hamamından bahsetmekle birlikte burada mevcut olan herhangi bir tekkeden söz etmemektedir.⁵ Bununla birlikte halk arasında yaygın olarak anlatılan bir menkıbeye göre Jajce'de bir şeyh halkı irşad etmekte, gösterdiği kerametler sayesinde insanların İslam'ı kabul etmesine de vesile olmaktadır. Bu şeyhin vefatının ardından kendisi için, İkinci Dünya Savaşı'na kadar ayakta kalan bir türbe yaptırılmıştır. Söz konusu türbe Şeyh Mahallesi'nde bulunmaktaydı. XIX. yüzyılın ilk yarısında ismi bilinmeyen bu şeyhin türbesinin yanında Kâdirî tarikatına mensup olan Bağdatlı Şeyh Ali tarafından bir tekke inşa edilmiş ve bu tarihten sonra adı geçen mahallenin ismi 'Tekke Mahallesi' olarak değiştirilmiştir. Bu tekke Sarayevo'da bulunan Hacı Sinan Tekkesi'ne bağlı şekilde faaliyet göstermiştir.

Bağdatlı Şeyh Ali'den sonra oğlu Şeyh Ali (ö.1917) ve ardından Bağdatlı Ahmet (ö.1959) posta geçmiştir. Onun vefatından sonra tekke harap olmuş ve günümüze ulaşamamıştır.⁶

1.4. Travnik Kâdirî Tekkesi

Yukarıda haklarında bilgi verilenler dışında Bosna'nın Travnik şehrinde de bir Kâdirî tekkesi mevcuttu. Günümüzde ayakta olmayan bu tekke hakkında çok fazla bilgi

---

⁴ Kukavica, a.g.m., s. 8.

⁵ İzeti, a.g.e., s. 199.

⁶ Čehajić, a.g.e., s. 134.

bulunmamaktadır. Bununla birlikte Cemal Çehayić'in (ö. 1989) ⁷ *Yugoslavya Ülkelerinde Tarikatlar* adlı kitabında vermiş olduğu bilgilere göre Travnik'te XX. yüzyılın başlarında Kâdirîlik yaygın tarikatlar arasında idi ve burada bir de Kâdirî tekkesi bulunmaktaydı. XX. yüzyılın sonlarında Travnik'te Kâdirî zikrini Nakşbendî şeyhi Hamid Haciselimoviç Hacıyamakoviç (ö.1939) yönetmiştir. Bu zikir genellikle Travnik'in Yeni Camii'nde icra edilmekteydi.⁸

Günümüzde Kâdirîlik yalnızca Sarayevu ve çevresinde yaygındır ve Hacı Sinan Tekkesi de bu tarikatın Bosna'daki yegâne tekkesi durumundadır.

1.5. HACI SİNAN TEKKESİ

Daha önce de belirtildiği üzere Kâdirîlik Bosna'da yaygın olan tarikatlardandır. Kâdirîliğin Bosna Hersek'te yayılmasını sağlayan en önemli merkezlerinden biri ise Bosna'nın başkenti Sarayevu'da bulunan Silahdar Mustafa Paşa Tekkesi'dir. Günümüzde de faal olan bu tekke halk arasında Hacı Sinan Kâdirî Tekkesi ismiyle meşhur olmuştur. Tekke, Sarayevu'nun kuzeyinde bulunan Remziya Osmanoviç Caddesi no.77'de Saraç Ali Cami'nin ve Aliya Cerzelez Evi'nin yanında bulunmaktadır.⁹

Bir rivayete göre tekkeyi Silahdar Mustafa Paşa'nın (ö. 1641) babası büyük tüccar Hacı Sinan Sultan IV. Murad'ın isteği üzerine 1640 yılında inşa etmiştir. IV. Murad Bağdat'ı fethettiğinde yakın arkadaşı ve veziri olan Silahdar Mustafa Paşa'yı yanına çağırarak imparatorluk toprakları dâhilinde tekkenin bulunmadığı bir şehir olup olmadığını sorar. Vezir de zikir ve ibadetlerin dışında derviş ve yolcuların konaklayıp karınlarını doyuracakları bir tekkenin Sarayevu'da olmadığını söyleyince Sultan IV. Murad Bosna'da bulunan Hacı Sinan Ağa'ya büyük bir tekkenin inşası için gerekli olan fermanı ve parayı gönderir. Padişahın hizmetinde bulunan ve Abdülkadir Geylani'nin

---

⁷ Cemal Çehayić 1930 yılında Kiseljak'ta doğmuştur. 1959 yılında Edebiyat Fakültesi Şarkiyatçılık Bölümünü bitirmiş ve daha sonra iki sene hocalık yapmıştır. Ardından 1961-65 yılları arasında Farsça Dili ve Edebiyatı üzerinde doktorasını bitirmiş ancak dönemin hükümet tarafından bu doktorası kabul edilmemiştir. Çehayić, bilahare 1978 yılında '*Yugoslavya Ülkelerinde Tarikatlar*' adıyla doktora tezini yeniden bitirmiştir. Birçok görevde bulunan Çehayić, 1989 yılında vefat etmiştir. Kaynak: MİZ Kiseljak, http://www.medzliskiseljak.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=174:sjeanjeprof-dr-demal-ehaji&catid=37:ostalo, 02 Temmuz 2012.

⁸ Çehayić, a.g.e., s. 135.

⁹ Çehayić, a.g.e., s. 123.

sevgisini ve himmetini kazanmaya çalışan Mustafa Paşa, kendisinin de mensup olduğu Kâdirî tarikatına ait, Pir Abdülkadir'in yolunu takip edenler için bir tekke yaptıracığını padişah huzurunda beyan eder. Böylece Hacı Sinan misafirhanesi, semahanesi, çay ocağı bulunan büyük bir külliye inşa eder.¹⁰

Tekke ile ilgili başka bir rivayete göre ise tekkeyi babası Hacı Sinan'ın isteği üzerine Silahdar Mustafa Paşa inşa etmiştir. Kadı sicillerinde tekkenin bânisi olarak Silahdar Mustafa Paşa görünmekte ve babası Hacı Sinan'ın arzusunu yerine getirmek için bu güzel binayı yaptırdığı ifade edilmektedir.¹¹

Menkıbeye göre Hacı Sinan, tekkenin inşası için Milyacka nehrinin sol kıyısında bir arazi satın almış, ancak rüyasında bir ses ona tekkenin burada değil bugünkü bulunduğu yerde inşa edilmesi gerektiğini söylemiştir. Bunun üzerine Hacı Sinan tekkeyi Sarayevo'nun kuzeyinde günümüzde bulunduğu yere inşa etmiştir.

Tekke, yan binaları ve iç avlu dâhil olmak üzere yaklaşık 2200 metrekare gibi büyük bir alanı işgal etmektedir. Girişin üstü ve semâhane iki kattan oluşmaktadır. Geri kalanlar ise tek katlıdır. Bunun yanında sohbet yeri olan kahve ocağı, dervişlerin kıyafet değiştirdikleri meydan odası ve yemekhane olmak üzere üç oda daha bulunmaktadır. Avlunun güney tarafında bulunan temellerden anlaşıldığına göre orada yolcu ve dervişlerin odaları bulunmaktaydı. Büyük ihtimalle bu yerde Mula Mustafa Başeskiya'nın zikrettiği tımarhane de yer almaktaydı.

HACI SİNAN TEKKESİ'NDE GÖREV YAPAN POSTNİŞİNLER

Hacı Sinan Tekkesi'nin kurulduğu yıllarda burada vazife yapan şeyhlere dair kaynakların naklettiği bilgiler yeterli değildir. Bir başka ifadeyle, 1691 yılında vefat eden Hasan Kâimî her ne kadar kaynaklar tarafından bu tekkenin ilk şeyhi olarak tanıtılmaktaysa da, kendisinden önce burada görev yapan başka şahısların var olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte söz konusu postnişinlerin kimlikleri ve faaliyetleri

---

¹⁰ Sikirić, a.g.e., s. 78.

¹¹ Mujezinović, a.g.e., s. 248.

hakkında elde mevcut herhangi bir belge bulunmamaktadır. Bu durumun temel sebebi tekkenin ve tekke ile ilgili bütün evrakların yok olduğu yangınlardır.

Bu konu daha çok XX. yüzyılda araştırılmaya başlanmış ve ilk araştırmalar Mehmet Kalabiç, Şakir Sikiriç, Mustafa Muezinoviç ve Cemal Çehayiç tarafından yapılmıştır. Burada şeyhlerle ilgili verilen bilgiler daha çok sözlü geleneğe dayalı olan bilgilerdir. Bunların incelenmesi neticesinde Hacı Sinan Tekkesi meşayih silsilesi şu şekilde oluşturulabilir:

1. ?
2. Şeyh Hasan Kâimî (ö.1691)
3. Şeyh Mehmet Tokatlı (ö. ?)
4. Şeyh Abdülkadir bin Muhammed bin Hasan es-Sakaki (ö. 1754/55)
5. Şeyh İbrahim bin Kabil (ö. 1768/69)
6. Şeyh Hacı Muhammed bin Hasan bin Abdurrahman (ö. 1777/78)
7. Şeyh Muhammed oğlu Şeyh Veys (ö. 1782/83)
8. İsmail oğlu Derviş Salih (ö. 1787/88)
9. Şeyh İbrahim (ö. XIX. asrın ilk yarısı)
10. Şeyh Mehmed (ö. 1855/56)
11. Şeyh Salih (ö. 1874/75)
12. Aşık lakaplı Derviş Muhammed (ö. ?)
13. Fenerci lakaplı Derviş İbrahim (ö. ?)
14. Droblyen lakaplı Derviş Mustafa (ö. ?)
15. Cvancika lakaplı Şeyh Edhem Misirliç (ö. 1910 ?)
16. Şeyh Nasir Misirliç (ö. 1957)
17. Şeyh Fadil Sokoloviç (ö. 1978)
18. Şeyh Feyzullah Hacibayriç (ö. 1990)

Hacibayriç, henüz çocukluk döneminde Sarayevo'da bulunan Hacı Sinan Tekkesi'yle bağlantı kurmuştur. Hacı Sinan Tekkesi'nin o dönemdeki şeyhi, aynı zamanda annesinin akrabası olan Şeyh Nasir Misirliç'ti. Hacibayriç'i tekkeye çekmeyi başaran Şeyh Kadri Efendi olmuştur. Şeyh Kadri Efendi'nin çok samimi olduğu

arkadaşı da Selim Sâmi Efendi Yaşar'dır. Her ikisinin şeyhi Hazreti Muhammed Emin Süleymaniyeli'dir.

Feyzullah Efendi 1936 yılında Makedonya'nın Üsküp şehrinde yapılan İmamlar Meclisi'ne Selim Sâmi ile tanışmak üzere gitmiştir.¹² Ancak Şeyh Hacı Selim Sâmi o zaman Üsküp'te bulunmamaktaydı. Şeyh Sâmi'nin Vuçitrn'deki evine gittiğini düşünen Feyzullah Efendi peşine düşmüş ancak onu orada da bulamamıştır. Şeyh Sâmi'nin Priştina'daki kardeşinin ziyarette bulunduğunu öğrenen Feyzullah Efendi oraya gitmekten de vazgeçmemiştir. Geldiği ilk gece Feyzullah Efendi'yi kabul etmeyen Şeyh Sâmi sabah gelmesini söylemiştir. Böylece ikisi bugünkü Kosova sınırları içerisinde kalan Priştina'da karşılaşmışlar, ancak Şeyh Sâmi, Feyzullah Efendi'ye tarikata girmeye daha hazır olmadığını ve üç sene sonra hazır olacağını bildirmiştir.

Feyzullah Efendi, Priştina'dan dönerken Şeyh Selim Sâmi'nin müridi olan Hafız Fahri Efendi İlyaz'la da tanışmıştır. Bundan sonraki üç sene Feyzullah Efendi yaz tatillerini Priştina'da geçirmiştir.

Selim Sâmi'ye hayran kalan Feyzullah Efendi Priştina dönüşünde orada yaşadığı tecrübelerini hocaları Ahmed Efendi Burek ve Hacı Mehmed Efendi Handziç'e aktarmıştır. Feyzullah Efendi'yi Priştina'ya geldiği ilk gece kabul etmeyen Şeyh Sâmi'nin niyeti aslında gece Allah'a dua edip kendisine Feyzullah Efendi hakkında ilhamın gelmesini beklemektir ve bütün bunlar Feyzullah Efendi'yi kendisine daha çok yaklaştırmıştır.

Üç sene sonra, yani 1939 yılında Feyzullah Efendi bir rüya görür ve rüyasını Şeyh Sâmi'ye anlatır. Rüyasını yorumlayan Şeyh Sâmi artık tarikata girmeye hazır olduğunu söyler. Buna çok sevinen Feyzullah Efendi de derhal şeyhe intisap eder.

Feyzullah Efendi II. Dünya Savaşı çıkmadan önce vaktini Şeyh Sâmi ile geçirmeye çalışmıştır. Savaşın çıkması ve zor günlerin başlamasıyla birlikte ikisi farklı yerlerde kalmış ve birbirleriyle görüşmemişlerdir. Feyzullah Efendi savaş boyunca

---

¹² Hadzibayrić, Feyzullah, *Sjećanja na Kosovo i Skoplje, Putopisi i nekrolozi*, MOS Švedske, Stockholm 2002, s. 130.

Şeyh Sâmi'den sadece bir mektup alabilmiştir. Savaşın bitiminde ise sık sık Vuçitrn'a gelen Feyzullah Efendi şeyhiyle daha sonra da bağını koparmamıştır.¹³

1969 yılında Hacca giden Feyzullah Efendi, dönüşte dönemin hükümeti (Eski Yugoslavya) içerisindeki Kâdirîler'in merkezi olan Belgrad'a Şeyh Yusuf Geylânî'nin yanına gitmiştir. Ayrılırken Şeyh Yusuf kendisine icazetnâme vererek Bosna'da irşad görevini yapmasını istemiştir.¹⁴

SONUÇ

Hacı Sinan Tekkesi'ni kurma fikri ve hikâyesi onun henüz işin başında Kadîrîler'in Bosna'daki önemli bir merkezi olacağına işaretini kabul edilebilir. Tekke, IV. Murat isteği üzerine veziri Silahdar Mustafa Paşa tarafından yaptırılmıştır. Böylece Hacı Sinan Tekkesi henüz kurulma aşamasında devlet tarafından destek görmüş, daha doğru bir ifadeyle devlet tarafından inşa edilmiştir.

Tekke ve külliyesi üzerine gerçekleştirilen inceleme sonucunda ulaşılan başlıca neticelerden biri bu mekânın geçmişte olduğu gibi günümüzde de itibar gören bir merkez olduğu doğrultusundadır. 1992-1995 yılları arasındaki yıkıcı savaş ve savaştan sonra Bosna Hersek devletinin içine düştüğü siyasi kriz ve karmaşaya rağmen tekkenin bugün devlet tarafından koruma altına alınmış olması, onarılması ve bunun doğal sonucu olarak iyi bir halde bulunması burada ifade edilmeye çalışılan hususun açık göstergelerinden biridir. Hacı Sinan Tekkesi aynı zamanda genel olarak Bosna'da, özel olarak da Sarajevo'da orijinal halini koruyabilen nadir tekkelerdendir.

Yukarıda belirtildiği gibi, Bosna Hersek geçmişten günümüze kadar birçok savaş ve yıkımla karşı karşıya kalmıştır. Bunun doğal sonucu olarak da birçok kütüphane ve arşiv yok olmuştur. Bosna'nın son savaşında Sarajevo'da yakılan Milli Kütüphane ve burada yok olan iki milyon kitap buna örnek olarak verilebilir. Dolayısıyla bütün bu nedenlerden ötürü Bosna ile ilgili herhangi bir konu üzerinde çalışmak pek çok zorluğu bünyesinde barındırmaktadır. Bundan dolayı Hacı Sinan

---

¹³ Beglerović, a.g.t., s. 118.

¹⁴ Hadzibajrić, Feyzullah, 'Sjećanje sa Putovanja na Hadždž', *Glasnik VİS-a*, sy. XXXII, Sarajevo 1969, s. 500.

Tekkesi ile ilgili daha sonra yapılacak araştırmalarda Osmanlı Arşivlerinin kullanılması ve oradan çıkacak bilgiler ışığında yeni sonuçların elde edilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, karşılaşılan bütün olumsuzluklara rağmen ulaşılabilen veriler ışığında söz konusu tekkenin profili ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Bosna ilim, kültür ve siyaset tarihi açısından önem arz eden pek çok isim ya Hacı Sinan Tekkesi'nde yetişmiş ya da bir Şekilde tekke ile yolları keşişmiştir. Tekkeyi inşa eden Silahdar Mustafa Paşa'nın önemli bir devlet adamı ve aynı zamanda Sultan'ın veziri olması, tekkenin Sarayev'nun merkezinde bulunması ve Hasan Kim gibi ilim adamlarının burada postnişinlik vazifesini icra etmiş olmaları mekânın değer kazanmasındaki başlıca etkenler olarak sıralanabilir. Hacı Sinan Tekkesi'nde yetişen mühim simalar arasında en çok dikkat çeken isim Mula Mustafa Başeskiya'dır. Arzuhalcilik mesleğiyle uğraşan Başeskiya ve yazmış olduğu *Ljetopis* adlı kitabı pek çok ilmi çalışmaya konu olabilecek niteliktedir. Adeta XVIII. yüzyılın resmini çekip bugüne ulaştıran ve Osmanlıca olarak yazılan Başeskiya'nın eseri Türkiye'de henüz incelenmemiştir. Osmanlı kültür tarihi araştırmalarına ciddi katkı sağlayacak nitelikteki *Ljetopis* adlı eser elinizdeki çalışmanın konusunu teşkil eden Hacı Sinan Tekkesi'nde yetişen biri tarafından kaleme alınmış olması yönüyle ayrıca önemlidir.

Araştırma sırasında tekke ile ilgili en detaylı çalışmanın duvarlardaki hat önekleri hakkında olduğu grlmştir. Tekkenin sanatsal değerini daha da artıran hat önekleri çeşitli dönemlere ait olmakla birlikte çoğu XVIII. yüzyılda oluşturulmuştur. Bosna'da herhangi bir yerde bu kadar çok sayıda hattın bir arada bulunması zordur. Dolayısıyla tekke bu yönüyle de ayrıca incelenmeye adaydır. Bu doğrultuda Mehmet Muezinovi'in 1950'li yıllarda başlattığı hat neklerini kurtarma çabası karşılıksız kalmamış ve hatlar 2000'li yıllarda yapılan son restorasyonla daha iyi bir konuma getirilmiştir.

Sonuç olarak, Bosna'da bulunan Hacı Sinan Kâdirî Tekkesi'nin sıradan bir zviye olmaktan öte, başlangıcından itibaren koca bir imparatorluğun Balkanlar'daki serüvenini günü gününe kendi bünyesinde tecrübe eden ve bu yönüyle de ayrıca incelenmeye aday olan bir mekn olduğu söylenebilir.

2. BOSNA'DA KÂDIRİLİĞİN BAŞLICA TEMSİLCİLERİ

Şüphesiz Hacı Sinan Tekkesi'nin şeyhleri arasında en çok ilgi gören, hakkında bilgi bulunan ve yaptıkları faaliyetlerle öne çıkan iki şahsiyet, tekkenin ilk şeyhlerinden biri olan Hasan Kâimî (ö. 1691) ve son şeyh Feyzullah Hacibayriç'tir (ö. 1991). Hasan Kâimî etrafına büyük kalabalıkları toplama başarısı ve bugüne ulaşan tesirleriyle; Feyzullah Hacibayriç ise mücadelesi ve faaliyetleriyle tanınmıştır. Balkanlar'daki tasavvufî hareketler üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan Cemal Çeyahiç Kâdirîlik tarikatı içerisinde Bosna'da yetişen şahsiyetler arasında Hasan Kâimî, Derviş Mehmet Meylîya Gürânî (ö. 1795) ve Mula Mustafa Başeskiya'yı (ö. 1809) zikretmektedir.¹⁵ Bununla birlikte, Çehayic'in çağdaşı ve Bosna'da son dönemde yetişen en meşhur âlimlerden biri olan Hacibayriç de bu listeye eklenmelidir. Bu dört şahsiyet sadece Kâdirî tarikatı değil aynı zamanda Bosna tarihi açısından da önem arz etmektedir.

Aynı zamanda bu çalışmanın de konusu olan Hacı Sinan Tekkesi'nin şeyhlik görevini yaptıklarından dolayı Hasan Kâimî ve Feyzullah Hacibayriç'in hayat hakkında daha sonraki sayfalarda detaylı bilgi verilecektir.

2.1. Mehmet Meylî Kuranî (1713-1795)

Meylî, 1713 yılında Sarayevoda doğmuştur. Meylî mahlası daha çok doğu şâirlerine özgü olmakla birlikte Türkçe, Arapça ve Farsça şiirler yazan Bosnalı şâirlerin de benzer mahlaslar aldıkları görülmektedir.¹⁶

Soylu ve zengin bir aileden gelen Meylî, hattat, şâir ve derviştir. Kâdirî tarikatına mensup olup Hacı Sinan Tekkesi hizmetkârlarındandır. Meylî, kendine has üslubuyla Bosna şâirleri arasında önemli yer tutmaktadır. Çok erken yaşlardan itibaren şiirle uğraşan Meylî, birçok manzûme kaleme aldığı gibi arkasında bir şiir mecmuası da bırakmıştır. Çağdaşı olan Mula Mustafa Başeskiya (ö. 1809) Meylî'nin hayatı hakkında geniş bilgi vermektedir ki bu durum onun daha hayatta iken tanınan bir şâir olduğunu göstermektedir.

---

¹⁵ Çehayic, a.g.e., s. 138.

¹⁶ Örnek olarak Kâimî, Râzî ve Vehbî gibi mahlaslar verilebilir.

Mula Mustafa Bašeskiya'nın *Ljetopis* adlı kitabında Meylî hakkında şu bilgiler yer almaktadır:

‘Meylî mahlasını kullanan Kurânî, itibarlı bir aileden gelen derviş, âlim ve bilgili, Bosna’da benzeri olmayan iyi bir şâirdir. O da yerliydi. Bekâr, ak sakallı, akıllı, hafızası iyi olan, iyi yetiştirilmiş ve bilgili biriydi. Ressamdı. Nihayet, Arapça gramerini bilmesine rağmen Arapça bilen biri olarak öne çıkmamıştır. Talik yazısını çok iyi kullanırdı.’¹⁷

Hattatlık yönü çok fazla bilinmeyen Meylî bu alanda da büyük başarılarla imza atmıştır. Meylî, çeşitli yapı kitâbeleriyle önemli şahsiyetlerin mezar taşlarında yer alan metinlerin hattatlığıyla meşhur olmuştur. Nitekim Mehmet Muyeziновиç (ö. 1981) onun hazırladığı 50 tane metni tespit etmiştir.¹⁸ Bunlar arasında Derviş Hacı İbrahim, Çelebi Ağa Turnacıbaşı, Muhammed Bey Cenetiç, Selanikli Mustafa Efendi, Hüseyin Ağa Çehayıç, Rumeli Kadısı Yahya Efendi, Müftü Mustafa Efendi vb. mezar taşları sayılabilir.

Meylî'nin şiirlerini daha ziyade Türkçe kaleme almakla birlikte bazı yerlerde Arapça ve Farsça'yı kullanmış olması kendisinin bu iki dili bildiğini göstermektedir.

Meylî, 1795 yılında Bosna'nın Travnik şehrinde vefat etmiş ve aynı yerde defnedilmiştir. Halen ayakta olan mezar taşının, Hacı Sinan Tekkesi'nde bulunan diğer mezar taşlarıyla benzerlik arz ediyor olması onun Kâdirîliğe mensûbiyetinin göstergelerinden biri olarak kabul edilebilir.

2.2. Mula Mustafa Bašeskiya (1731-1809)

Mula Mustafa Bašeskiya hakkında bildiklerimiz, kaleme aldığı *Ljetopis* adlı eserde yazdıklarıyla sınırlıdır. Ancak vermiş olduğu bu bilgiler hayatı ve kişiliğinin anlaşılması için yeterlidir.

Bosnalı tarihçi Mula Mustafa Bašeskiya 1731 veya 1732 yılında Sarajevo'da doğmuştur. Şevkî mahlasını kullanan Bašeskiya ilk eğitimini Hoca Süleyman Efendi

¹⁷ Bašeskija, Mula Mustafa, *Ljetopis – izbor*, Sarajevo 2007, s.40

¹⁸ Mujezinović, Mehmed, ‘Epigrafika i kaligrafija pjesnika Mehmeda Mejlije’, *Naše Starine*, c. IV, Sarajevo 1957, ss. 137-163.

Arnavut'tan almıştır. 1757 yılında Ferhadiya Camii'nin yanında bulunan mektepte sibyan muallimi olmuş, iki sene sonra ise Buzacı Hacı Hasan Camiî imam ve hatiplik görevini üstlenmiştir. Bu işten 1763 yılında ayrılan Başeskiya arzuhalcilik mesleğiyle iştigal etmiştir. Bu, hayatının sonuna kadar üstleneceği bir görev olmuş ve bu işi yapabilmek için Müceliti'de Saat Kule yanında bir dükkân da kiralamıştır.¹⁹

Başeskiya, hayatı boyunca tahsiline devam etmiştir. Gazi Hüsrev Bey Medresesi müderrislerinden Mehmet Râzî Velihociç'ten fıkıh ve astronomi dersleri okumuştur. Hacı Sinan Tekkesi'nin şeyhi Muhammet'ten tasavvuf dersleri de almış ve Kâdirîlik tarikatına intisap etmiştir. Daha sonra dükkânında sürdürdüğü yazı işlerinin yanında medrese öğrencilerine fıkıh, astronomi ve hat sanatı gibi dersler de okutmuştur. Bunun dışında, meşhur *Ljetopis* kitabında vermiş olduğu bilgilere göre o her hafta Çarşamba günleri bir grup ilim adamıyla meclisler düzenleyerek buralarda zikir yapmışlar, ders okumuşlar ve çeşitli konulara dair sohbetler gerçekleştirmişlerdir. Yaşadığı dönemde meşhur olan bu toplantılar "Sohbet-helva" adıyla anılmıştır.²⁰

Başeskiya'nın, yaşadığı dönemdeki olayları kaydettiği *Ljetopis* adlı kitabı, XVIII. asır Bosna tarihi hakkında günümüze değin kullanılagelen en yaygın kaynak durumundadır. Başeskiya bu eserinde, Sarayevo ve Bosna'daki önemli olayları, Müslüman ve bazı gayrimüslimlerin vefat tarihleri, kimi âlimler hakkında bilgiler, askerliğe ve savaşa giden Bosnalı Müslümanların kaderleri, çıkan yangınlar, hastalıklar ve diğer birçok konu hakkında bilgiler vermektedir. Halkın yaşadığı fakirlikle ilgili yazarken gıda fiyatlarına varıncaya kadar birçok tarihi bilgi de aktarmaktadır. Bazı bilgileri kitabına alırken sadece şifahi rivayetleri değil aynı zamanda yazılı kaynakları da kullandığı gibi, başka kaynaklarda bulunmayan bilgileri de sunmuştur. Mesela, Hacı Sinan Tekkesi'nde bulunan tımarhane ve burada tedavi gören insanlar hakkındaki bilgiler yalnızca Başeskiya'nın ilgili eserinde yer almaktadır.²¹

Kitabını çok iyi bildiği Osmanlıca ile kaleme alan Başeskiya bazı yerlerde Bosnaca'yı da kullanmıştır. Eser Bosnaca'ya da çevrilmiştir.

---

¹⁹ Bašeskija, a.g.e., s.21.

²⁰ Bašeskija, a.g.e., s.31.

²¹ Bašeskija, a.g.e., s.53.

EKLER

Hacı Sinan Tekkesi'nin Dış Görünümü

Hacı Sinan Tekkesi'nin Bahçe Kısımı

Tekke Duvarındaki Süleyman'ın Mührü

Tekkenin En Uzun Hat Yazısı (en üstteki yazı)

